

Särskilt utlåtande **Översiktsplan för Stockholms stad**

Innehåll

Sammanfattning	2
Läsanvisning	3
Hur utställningen har bedrivits	4
Seminarier och föreläsningar	4
Trycksaker och annat material.....	4
Utställning	4
Webb och media	4
Kungörelse.....	4
Föreslagna förändringar till godkännandehandling.....	5
Sammanfattning av synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden.....	5
Utställningen och processen.....	5
Allmänt om förslaget och utvecklingen	6
Sammanfattningen och inledningen	7
Mål för stadsbyggandet.....	8
Allmänt om stadsbyggnadsmålen	8
Stadsbyggnadsmål: En växande stad	9
Stadsbyggnadsmål: En sammanhängande stad.....	9
Stadsbyggnadsmål: God offentlig miljö	10
Stadsbyggnadsmål: En klimatsmart och tålig stad.....	11
Utbyggnadsstrategi och genomförande.....	12
Utbyggnadsstrategi.....	12
Genomförande.....	13
Allmänna intressen	14
Övergripande om allmänna intressen	14
Bostadsförsörjning	14
En socialt sammanhållen stad.....	15
Näringsliv och kompetensförsörjning	16
Kulturmiljö i en växande stad	17
Arkitektur och gestaltning	18
Trafik och mobilitet	18
Grön och vattennära stad	21
Kulturliv, idrott och rekreation.....	23
Klimat, miljö, hälsa och säkerhet.....	24
Teknisk försörjning	29

Stadsbyggnadskontoret

Fleminggatan 4
Box 8314
104 20 Stockholm
Telefon 08-508 27 300
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se
stockholm.se

Lokala utvecklingsmöjligheter	30
Allmänt om lokala utvecklingsmöjligheter	30
Rinkeby-Kista	31
Spånga-Tensta	32
Hässelby-Vällingby	32
Bromma	33
Östermalm	34
Norrholm	35
Kungsholmen	35
Södermalm	36
Hägersten-Liljeholmen	38
Älvsjö	38
Enskede-Årsta och Vantör	38
Farsta	40
Skarpnäck	41
Karta över stadsutvecklingsmöjligheter	41
Begreppslistan	42
Riksintressebilagan	43
Konsekvensbeskrivning	46
Särskild sammanställning enligt 6 kap 11 § miljöbalken	46
Hur miljöaspekterna har integrerats i översiktsplanen	47
Hur konsekvensbeskrivningen och synpunkter från samråd har beaktats	47
Skälen till att översiktsplanen föreslås antas	48
Åtgärder för uppföljning och övervakning	49

Sammanfattning

Förslaget till ny översiktsplan för Stockholm ställdes ut 30 juni – 3 september 2017. Under utställningen har 152 yttranden inkommit. Flertalet remissinstanser är positiva till planförslaget. Många är nöjda med utvecklingen av innehållet till utställningsförslaget och anser att de fått sina synpunkter tillgodosedda.

Länsstyrelsen har vissa synpunkter på redovisningen av riksintressena samt hälso- och riskfrågor. De anser att översiktsplaneförslaget inte tillgodoser riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken gällande riksintressen för kommunikation och energianläggningar samt för kulturmiljövården. De menar också att då översiktsplaneförslaget inte tydliggör strategisk vägledning kring hållbar stadsutveckling avseende hälso- och riskfrågor, som buller, farligt gods och markföroreningar, kan den också innebära olägenheter för människors hälsa och säkerhet. Generellt önskar Länsstyrelsen en mer detaljerad beskrivning av hur olika riksintressen ska tillgodoses.

Sammanfattningsvis berör de inkomna yttrandena en lång rad tematiska och geografiska områden, vilket framgår av det bilagda särskilda utlåtandet. Flertalet remissinstanser är positiva till översiktsplanen. Många är nöjda med utvecklingen av innehållet till utställningsförslaget och anser att de fått sina synpunkter tillgodosedda.

Flera aktörer uttrycker en önskan om att det regionala perspektivet ytterligare stärks. Flera grannkommuner ser gärna fler mellankommunala kopplingar. Vikten av gods- och logistikfrågor i den växande staden har lyfts. Konceptet om urbana stråk har tagits emot väl men flera yttranden betonar vikten av kollektivtrafikens framkomlighet, samplanering, farligt gods etc. Flertalet stadsdelsnämnder uppskattar utvecklingen av de lokala utvecklingsmöjligheterna men önskar att kartorna förstoras och förtydligas. Konflikten mellan stadsutveckling och hamn/sjöfart lyfts liksom att verksamhetsområden som föreslås kvarstå behöver säkras och utvecklas. Flera föreningar, grupper och många privatpersoner kräver att Årstaskogen ska bevaras.

Utifrån de synpunkter som framförts under utställningen har framförallt följande föranlett ändringar till godkännandehandlingen:

- Länsstyrelsen i Stockholms läns granskningsyttrande, se underrubrik Länsstyrelsen granskningsyttrande.
- Förändringar som förtydliganden, mindre justeringar, ny kunskap har gjorts för att materialet ska vara aktuellt, som till exempel ny statistik
- Utveckling av konsekvensbeskrivningen avseende beskrivningen av nollalternativet samt förtydligande av översiktsplanens konsekvenser.

Därutöver har stadsbyggnadsnämndens beslut i samband med ställningstagande inför utställning föranlett vissa ändringar till godkännandehandlingen.

Läsanvisning

Enligt 3 kap. 17 § plan- och bygglagen ska kommunen, efter utställningstiden för ett förslag till ny översiktsplan, i ett särskilt utlåtande sammanställa de synpunkter som kommit fram och redovisa de förslag som synpunkterna gett anledning till.

En stor mängd synpunkter har inkommit och en översiktlig sammanfattning har därför gjorts. Endast de synpunkter som direkt har

koppling till översiktsplanens innehåll och konkretiseringsnivå har tagits med i utlåtandet. När det gäller synpunkter från privatpersoner har synpunkter som framförts av flera privatpersoner tagits med. Samtliga synpunkter kan i sin helhet läsas i remissammanställningen som består av två dokument, ett med yttranden från myndigheter och ett med yttranden från företag, föreningar och privatpersoner.

Hur utställningen har bedrivits

Utställning av översiktsplanen genomfördes under perioden 30 juni 2017 och 3 september 2017. Information om utställningen skickades ut enligt sändlista till remissinstanser, föreningar, företag, organisationer samt ett urval av organisationer i civilsamhället. Under utställningen inkom totalt 152 yttranden, varav två från statliga myndigheter, två från regionala myndigheter och förbund, 10 från grannkommuner, 23 från kommunala nämnder, bolag och råd inom staden, 18 från företag, 21 från föreningar och andra grupper samt närmare 76 yttranden från privatpersoner.

Seminarier och föreläsningar

Tre remisseminarier anordnades, ett för statliga organ, samt två tillfällen för regionala aktörer, grannkommuner och internt inom staden. Muntliga presentationer av förslaget har genomförts för några politiska nämnder och andra grupper som efterfrågat detta.

Trycksaker och annat material

Utställningsförslaget, dess bilaga om riksintressen enligt miljöbalken samt konsekvensbeskrivningen trycktes och distribuerades inom staden och i Tekniska nämndhuset.

Utställning

Utställningsförslaget fanns i Tekniska nämndhuset samt Stockholmsrummet i Kulturhuset - under ordinarie öppettider. Kontoret arrangerade öppet hus för allmänheten i Stockholmsrummet vid två tillfällen under Kulturveckan

Webb och media

Utställningen inleddes med en återkoppling till stockholmarna om vad som framkommit under samrådet via en annons i Mitt-i-tidningarna. Utställningen påannonserades också i stadens sociala mediekanaler. Stadens webbplats är och har varit huvudsaklig informationskälla.

Kungörelse

Utställningen kungjordes i Tekniska nämndhuset, Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet den 29 juni.

Föreslagna förändringar till godkännandehandling

Utifrån de synpunkter som framförts under utställningen har framförallt följande föränlett ändringar till godkännandehandlingen:

- Länsstyrelsen i Stockholms län granskningsyttrande, se underrubrik Länsstyrelsen granskningsyttrande.
- Förändringar som förtydliganden, mindre justeringar, ny kunskap har gjorts för att materialet ska vara aktuellt, som till exempel ny statistik
- Utveckling av konsekvensbeskrivningen avseende beskrivningen av nollalternativet samt förtydligande av översiktsplanens konsekvenser.

Därutöver har stadsbyggnadsnämndens beslut i samband med ställningstagande inför utställning föränlett följande ändringar till godkännandehandlingen: hur Stockholm har möjlighet att minska sin klimatpåverkan har tydliggjorts, lokala rekreativa och ekologiska värden tydliggjorda i de lokala utvecklingsmöjligheterna, förtydligande av utvecklingsmöjligheter i kollektivtrafiknära villaområden med hänsyn till kulturvärden, förtydligat att det är trafikarbetet som ska minskas samt ökat fokus på förstärkt barn-, jämställdhets- och funktionsnedsättningsperspektiv har utvecklats ytterligare. Även äldre perspektivet som inte omnämndes i stadsbyggnadsnämndens beslut har utvecklats.

Några yttranden har inkommit efter utställningens avslutande utan tidigare förfrågan om förlängd svarstid. Dessa synpunkter berör invändningar som i huvudsak har framförts av andra under utställningens ordinarie tid och ändrar därmed inte kontorets ställningstagande till godkännandehandlingen.

Sammanfattning av synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden

Nedan redovisas enligt översiktsplanens avsnitt de synpunkter som inkom under utställningen. Synpunkterna är redovisade i enlighet med formuleringarna i yttrandena. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas i kursiv stil efter varje avsnitt. Samtliga yttranden finns i remissammanställningen.

Utställningen och processen

KTH och Svenska byggnadsvårdsföreningen betonar att processen har en svaghet genom förläggningen av perioder med samråd huvudsakligen över jul- och nyårshelgen och utställning juli-augusti.

Arbetsgruppen Rädda Grimstaskogen och Föreningen Stor-Stockholms koloniträdgårdar anser att deras samrådssynpunkter inte tagits upp i samrådsredogörelsen.

Djurgården-Lilla Värtans miljöskyddsförening påpekar att översiktsplanen verkar styras av Vision 2040 som inte samrått med allmänhet, föreningar, med mera.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Tidplanen har styrts av att översiktsplanen behöver behandlas av kommunfullmäktige inom mandatperioden. På grund av att samråd och utställning sträckt sig över ledigheter har framförallt samrådet förlängts jämfört med plan- och bygglagens krav.

Under samrådet inkom en mycket stor mängd yttranden och synpunkter och i samrådsredogörelsen gjordes därför en översiktlig sammanfattning. Samtliga synpunkter finns med i samrådets remissammanställning.

Vision 2040 är beslutad av kommunfullmäktige och är styrande för stadens samtliga verksamheter.

Allmänt om förslaget och utvecklingen

Många remissinstanser, till exempel vissa grannkommuner, flera stadsdelsnämnder, exploateringskontoret, miljö- och hälsoskyddsnämnden, kulturnämnden och Stockholm Vatten och Avfall anser att merparten av deras synpunkter i samrådsskedet har tillgodosetts och att förslaget har utvecklats i rätt riktning.

Bromma stadsdelsnämnd menar att planen i vissa delar fortfarande behöver korsläsas med och korrigeras mot andra program och riktlinjer.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd påpekar att en viktig aspekt är att visa hur planens infrastruktur som naturreservat, gröna kilar, kollektivtrafik, elförsörjning och vatten hänger ihop med Stockholms regionala infrastruktur.

Kulturnämnden, Naturskyddsföreningen, Nätverket bevara Årsta-skogen och några privatpersoner menar att översiktsplanen behöver förtydligas ytterligare, till exempel när det gäller genomförande och planeringsinriktningar. Äldreförvaltningen anser att några betydan-

de förändringar inte gjorts beträffande de synpunkter de framförde i samrådet.

Vasakronan saknar en tydlig koppling till regionen och den regionplan som är under utarbetande och Farsta företagsgrupp efterfrågar ett tydligare regionalt perspektiv gällande företagande och infrastruktur.

NCC understryker vikten av att resonemang om arbetsplatser genomsvårar hela översiktsplanen och att prioriteringen av nya arbetsplatser och stadsbyggande för entreprenörskap och företagande behöver stärkas.

Naturskyddsföreningen menar att miljömål, folkhälsomål och FN:s Globala mål återkommande bör refereras till i översiktsplanen.

Svenska byggnadsvårdsföreningen anser att översiktsplanen är alltför allmänt hållen för att enligt PBL:s syfte kunna vara vägledande för beslut i plan- och byggärenden.

Svenska byggnadsvårdsföreningen menar att det tydligt ska anges i översiktsplanen att riksintressebilagan ska vara styrande.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Kontoret anser att översiktsplanen har tillräcklig tydlighet och att till exempel det regionala perspektivet finns väl behandlat.

Inledningen har kompletterats med en text om riksintressebilagens funktion.

Kontoret bedömer att övriga frågor som synpunkterna berör är tillräckligt behandlade i utställningsförslaget.

Sammanfattningen och inledningen

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att vattenfrågor bör behandlas i sammanfattningen och i avsnittet om utgångspunkter.

NCC efterfrågar en tydligare koppling mellan globala och nationella mål och stadens översiktsplan.

Nacka miljövårdsråd föreslår att översiktsplanen kompletteras med en referenslista till de utpekade styrdokumenterna.

Stockholms ornitologiska förening saknar miljöbalkens portalparagraf och de lagar och mål som finns kring biologisk mångfald samt menar att det är värdefullt för tolkningen och förståelsen av översiktsplanen att redan här fylla begreppet ”Grön stad” med innehåll.

Några privatpersoner anser att översiktsplanen ska slå fast att den i EU implementerade Århuskonventionen ska tillämpas.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Sammanfattning och inledningskapitlet har förtydligats avseende vattenfrågor. En hänvisning till miljöbalken har lagts in i inledningskapitlet. I övrigt anser kontoret att kopplingarna till globala och nationella miljömål, lagstiftningen och stadens styrdokument är tillräckligt behandlade i utställningsförslaget.

Mål för stadsbyggandet

Allmänt om stadsbyggnadsmålen

Södermalms stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB, NCC och flera föreningar saknar tydliga riktlinjer för att hantera konflikter som kan uppkomma vid en hög och snabb utbyggnadstakt, som till exempel motsättningen mellan täthet och biologisk mångfald eller risken att näringsliv, besökare och invånare ställs mot varandra.

Stockholms Stadshus AB välkomnar ambitionen om att förbättra förutsättningarna för att staden ska växa klimatsmart och sammanhängande med god offentlig miljö.

NCC menar att stadens uppdrag som ”möjliggörare” behöver täckas in av målen för stadsbyggandet och att det regionala perspektivet behöver förstärkas i målbeskrivningen, inte minst för att skapa ett attraktivt och starkt näringsliv.

Naturskyddsföreningen efterlyser att översiktsplanen tydligt ska ta avstamp i effektiv markanvändning, miljöbalkens hushållningsbestämmelser och plan- och bygglagens kapitel om allmänna och enskilda intressen.

Stockholms läns hembygdsförbund anser att översiktsplanen bör ha en mer problematiserande beskrivning av tillväxten och ha en beredskap även för sämre konjunkturer.

Världsnaturfonden menar att översiktsplanen tydligare bör diskutera vilka verktyg stadsplaneringen borde skaffa sig för att få en plane-

ring som hänger ihop och som överbryggat skillnaderna mellan rika och fattiga stadsdelar och säkrar grönyta för alla invånare.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Kontoret är medvetet om att målkonflikterna är komplexa men anser att de kommer att hanteras i efterföljande planering. Kontoret bedömer att övriga frågor som synpunkterna berör är tillräckligt behandlade i utställningsförslaget.

Stadsbyggnadsmål: En växande stad

Utbildningsnämnden menar att vikten av ytor för skol- och förskolegårdar kan göras tydligare.

Farsta företagsgrupp saknar resonemang om markanvändning för att kunna möta ett växande behov gällande företagsexpansion och företagsetableringar.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Kontoret bedömer att frågan om skol- och förskolegårdar är tillräckligt behandlad i utställningsförslaget.

Kontoret instämmer i synpunkten om att företagens förutsättningar för expansion och etablering är viktig och avser därför att i samarbete med Stockholm Business Region att fördjupa kunskaperna om företagens behov och förutsättningar för framtida utveckling i stadens renodlade verksamhetsområden.

Stadsbyggnadsmål: En sammanhängande stad

Stockholms läns landsting önskar en översyn i lämpligheten i de utpekade urbana stråken utifrån kollektivtrafikens potential och överensstämmelse med prioriterade stråk. Huddinge kommun menar att utformningen av urbana stråk behöver göras tillsammans med omgivande kommuner och Trafikverket. Kulturnämnden i Stockholms stad anser att texten om urbana stråk behöver förtydligas med att förändringar ska ske med hänsyn till befintliga karaktärsdrag och kulturvärden.

Miljö- och hälsoskyddsgruppen saknar godstrafiken i beskrivningen av de urbana stråken. Trafiknämnden efterfrågar en översyn över hur termerna urbana stråk, stadsgata och lokal stadsgata används och att kartsymbolerna som används för att beteckna ett urbant stråk och stadsgata av lokal karaktär förtydligas. Stockholm Vatten och Avfall påpekar att bebyggelse längs urbana stråk innebär byggande av nya vattenledningar och så kallade duplikata avlopps-

system i gaturummet och att även större huvudsystem för VA-för-
sörjning ofta finns i eller nära många av de föreslagna stråken.

Familjebostäder och Vasakronan välkomnar potentialen att frigöra
mark för byggande vid trafikleder.

NCC ser gärna att ”mellan-husen”-perspektivet lyfts upp när det
gäller att skapa bättre sammanhang inom stadsdelarna.

Vasakronan och Svenska byggnadsvårdsföreningen menar att mål-
beskrivningen bör innefatta den mellankommunala dimensionen
och tydligare relatera till den regionala utvecklingsplanen.

Stockholms läns hembygdsförbund delar inte helt synsättet om en
sammanhängande stadsbygd. Förbundet och Stockholms ornitolo-
giska förening anser att det är viktigt att betona grönområdets för-
måga att bidra till en sammanhängande stad.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

*Urval och utformning av urbana stråk kommer ske löpande genom
utpekande i budget och i efterföljande planering och kommer då ut-
gå från bland annat kollektivtrafiken och behovet av teknisk infra-
struktur i samarbete med samtliga berörda. Hur begreppen urbana
stråk och stadsgata av lokal karaktär används har setts över och
konceptet har förtydligats i det allmänna intresset Trafik och mobi-
litet.*

*Ett förtydligande om godstrafiken ur ett regionalt perspektiv har
lagts in i det allmänna intresset om Trafik och mobilitet.*

*Kontoret bedömer att övriga frågor som synpunkterna berör är
tillräckligt behandlade i utställningsförslaget.*

Stadsbyggnadsmål: God offentlig miljö

Nätverket Bevara Årtaskogen anser att det är otydligt vad som
menas med att förbättra de gröna miljöerna och att det måste tydlig-
göras att förbättring bör utgå ifrån naturens värden och ekologiska
funktioner.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

*Av det allmänna intresset Grön och vattennära stad framgår att
grönområdenas ekologiska funktioner ska upprätthållas och stär-
kas. Bebyggelsens möte med Årtaskogen är angeläget att utveckla*

och att tillföra fler bostäder i det sammanhanget har förtydligats i text och karta.

Stadsbyggnadsmål: En klimatsmart och tålig stad

Bromma stadsdelsnämnd och miljö- och hälsoskydds nämnden efterfrågar tydligare beskrivning av hur staden ska byggas för minskad klimatpåverkan.

Miljö- och hälsoskydds nämnden saknar gasnätet i beskrivningen av de storskaliga försörjningssystemen och några viktiga förutsättningar för en livskraftig grön infrastruktur.

Vasakronan anser att frågorna måste lyftas till ett regionalt, nationellt och kanske globalt perspektiv.

NCC efterfrågar ett resonemang om framtida experimentella användningsområden av byggnader, till exempel flexibelt över året och dygnet och menar att digitaliseringens och delningsekonomins betydelse för transporterna skulle kunna lyftas fram mer i detta avsnitt.

Naturskyddsföreningen kräver att målet bör placeras först av alla mål.

Stockholms läns hembygdsförbund menar att målet bör kompletteras med att allt byggande kräver resurser och att renovera och återanvända befintliga byggnader är att spara på resurserna. Naturskyddsföreningen anser att översiktsplanen bör betona att det är fördelaktigt att behålla äldre kommunala hus.

Stockholms ornitologiska förening önskar en text om att det även finns behov av regionalt utvecklingsarbete som rör skyddade områden för att nå detta mål.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Gasnätet har lagts in i avsnittet om Teknisk försörjning.

Ordningen på målen är inte en prioriteringsordning och det har därför ingen betydelse vilken ordning målen ligger i.

Kontoret bedömer att övriga frågor som synpunkterna berör är tillräckligt behandlade i utställningsförslaget.

Utbyggnadsstrategi och genomförande

Utbyggnadsstrategi

Huddinge kommun är positiv till att Hagsätra-Rågsved pekats ut som ytterligare ett fokusområde. Samfundet S:t Erik menar att fokusområdena måste ges samma omsorg i gestaltningen som stadsdelar där mer resursstarka medborgare bor.

Haninge kommun skulle gärna se att det pågående regionala samarbetet mellan Stockholm, Haninge, Huddinge och Nynäshamn gällande utvecklingen av stråket mellan Globen (Slakthusområdet), via Huddinge och Haninge till Norviks hamn i Nynäshamn nämns. Nynäshamns kommun efterfrågar en samlad och tydlig bild av vilka samband Stockholm vill utveckla över kommungränserna och anser att kopplingar till fler regionala kärnor än Flemingsberg bör prioriteras.

Kulturnämnden anser att texten om stadsutvecklingsområden behöver förtydligas med att förändringar ska ske med hänsyn till befintliga karaktärsdrag och kulturvärden. Skönhetsrådet och Samfundet S:t Erik oroas av formuleringarna om att komplettering kan prövas i alla delar av staden som inte har ett lagskydd.

Stockholms Stadshus AB anser att resonemanget om att stora stadsutvecklingsmöjligheter finns vid till exempel industri- och hamnområden som kan omvandlas är motsägelsefullt mot planeringsinriktningen om fungerande logistik för alla trafikslag i avsnittet om trafik och mobilitet.

Vasakronan menar att strategin behöver förtydligas, till exempel avseende volymer och förhållningssätt i stadsutvecklingsområdena.

Världsnaturfonden ser gärna en avlastning av stadens centrala delar till förmån för ytterstaden och regionala kärnor. Då underlättas också att ha en grön infrastruktur jämnt fördelad.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Staden deltar i flera olika mellankommunala samarbeten och kontoret bedömer att det inte är möjligt att redovisa dem i översiktsplanen.

För fortsatt planering av stadsutvecklingsområden, och kompletteringar i andra delar av staden, gäller samtliga planeringsinriktningar i redovisningen av de allmänna intressena, till exempel att

kulturmiljöns värden fortlöpande ska säkerställas, tas omhand och utvecklas.

Texten om omvandling av hamnområden har justerats.

Förhållningssätt i de olika stadsutvecklingsområdena framgår bland annat av redovisningen av de lokala utvecklingsmöjligheterna. Volymer i stadsutvecklingsområdena kommer bedömas i efterföljande planering.

Kontoret anser att den centrala stadens attraktionskraft behöver tas tillvara bland annat för att nå målen för bostadsbyggandet.

Genomförande

Landstinget saknar en formulerad genomförandeaspekt på bostads-målet och anser att det tydligare bör framgå hur stadens åtaganden i relation till Stockholmsförhandlingen ska uppfyllas.

Solna stad framhåller att det mellankommunala samarbetet på såväl övergripande nivå som mer konkret måste fortsätta och gärna ut-ökas.

Storstockholms brandförsvaret anser att användandet av generella detaljplaner bör begränsas då detta försvårar riskhanteringen i fysisk planering. Vasakronan är positiv till skrivningarna om generella detaljplaner med större flexibilitet.

Bromma stadsdelsnämnd och Nätverket bevara Årstaskogen anser att detaljplaneläggning bör föregå markanvisning och Skönhetsrådet vill inskräpa att staden framgent bör vara mycket restriktiv med frimärksförtätning enligt den så kallade Stockholmsmodellen.

Kulturnämnden efterfrågar tydligare skrivningar om att förändringar som i sig själv eller genom sin kumulativa effekt kan få stor påverkan på ett område alltid ska föregås av en fördjupning av översiktsplanen eller en områdesplan.

Stockholm Vatten ser gärna kompletterande fördjupade översiktsplaner eller programområden med tillräcklig detaljeringsgrad för att möjliggöra framtagande av VA-försörjningens investeringsbehov.

Stockholms Stadshus AB framför att det är nödvändigt att fördjupa analysen om vilka behov som finns för att kunna sätta in rätt åtgär-

der i syfte att undvika att ställa näringsliv, besökare och invånare mot varandra.

Företagsgruppen Hammarby sjöstad anser att planeringsinriktningarna bör kompletteras med hur stadens organisation ska anpassas för att uppnå översiktsplanens ambition om det framtida Stockholm.

NCC efterlyser en strategi för hur markvärden ska prioriteras och vägas med avseende på bostäder, arbetsplatser, med mera för att skapa en attraktiv blandstad.

NCC önskar tydligare formuleringar om hur digitaliseringen kan få större genomslag i stadens arbete med byggprocesserna.

Naturskyddsföreningen anser att översiktsplanen bör lyfta att tidig dialog om miljö behövs, till exempel i form av ett kommunalt miljö-
vårdsråd

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Kontoret bedömer att de frågor som synpunkterna berör är tillräckligt behandlade i utställningsförslaget och kan tas om hand i efterföljande planering.

Allmänna intressen

Övergripande om allmänna intressen

Huddinge kommun anser att planeringsinriktningarna är väldigt generellt hållna och att det är otydligt hur de kopplar till exempelvis fokusområdena.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Kontoret menar att planeringsinriktningarna är tillräckligt tydliga för efterföljande planering.

Bostadsförsörjning

Exploateringskontoret anser att kapitlet delvis bör skrivas om efter att förslaget till ny RUFS ställts ut.

Naturskyddsföreningen saknar betoningar på några olika typer av hållbarhetsaspekter på bostadsbyggandet.

Samfundet S:t Erik efterlyser en dialog i regionen för en rimligare fördelning av bostadsbyggandet.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Avsnittet har uppdaterats utifrån förslaget till ny RUFSS 2050.

Hållbarhetsaspekter på bostadsbyggandet behandlas i bland annat stadens miljöprogram och markanvisningspolicy.

Många faktorer avgör hur bostadsbyggandet fördelas i regionen som regional planering, kommunernas bostadsmål, infrastrukturinvesteringar och genom marknadskrafter.

En socialt sammanhållen stad

Huddinge kommun ser ett behov av att koppla perspektivet även till omgivande kommuner.

Huddinge kommun och Vasakronan efterfrågar tydligare vägledning i frågan om risken för att grupper med svag socioekonomisk ställning och små aktörer trängs ut ur staden.

Bromma och Skarpnäcks stadsdelsnämnder anser att översiktsplanen bör bli tydligare i fråga om barnperspektiv, jämställdhetsperspektiv och funktionsnedsättningsperspektiv. Norrmalms stadsdelsnämnd framhåller att det är viktigt att tydligare beakta behov för individer med funktionsnedsättning. Äldrenämnden betonar vikten av att äldreperspektivet behöver komma in tidigt i planeringsprocessen av nya bostadsområden.

Utbildningsnämnden påpekar att behovet av kvalitativa utemiljöer gäller även för grundskolor, såväl fristående som kommunala och anser att översiktsplanen kan ge tydligare vägledning när det gäller parkers utnyttjande som komplement till skol- och förskolegårdar.

NCC menar att översiktsplanen kan förstärka hur staden avser att arbeta med att minska de sociala skillnaderna och främja möten mellan människor, samt ge exempel på goda exempel som genomförts.

NCC anser att översiktsplanen bör ange hur staden kan bejaka medborgardriven stadsutveckling.

Naturskyddsföreningen efterfrågar ett omnämnande av den tätortsnära naturen och natur- och friluftsområden som viktiga stadskvaliteter samt en planeringsinriktning om att minska barriäreffekterna från vägar och järnvägar.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Barn-, jämställdhets-, äldre- och funktionsnedsättningsperspektivet har förstärkts i översiktsplanen.

Behovet av kvalitativa utemiljöer för grundskolor har lagts in.

Kontoret bedömer att övriga frågor som synpunkterna berör är tillräckligt behandlade i utställningsförslaget.

Näringsliv och kompetensförsörjning

Landstinget betonar att näringslivsdelen med fördel skulle kompletteras med sociala perspektiv på utbildningsfrågor, såsom könsuppdelad utbildning, matchning, livslångt lärande, inkludering och validering. Landstinget anser också att översiktsplanen ytterligare kan problematisera att övergången till högre utbildning ser väldigt olika ut i olika delar av Stockholms stad samt belysa att Stockholms stad står i ett ömsesidigt beroendeförhållande till regionens övriga kommuner när det gäller bland annat utbytet av kompetent arbetskraft och arbetstillfällen.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att det bör förtydligas om förslaget täcker stadens behov av renodlade företagsområden när staden växer. Företagsgrupperna Stockholm saknar kvantifierade planer när det gäller arbetsplatser och varutransporter och analys av framtida behov av mark och lokaler i verksamhetsområdena.

Utbildningsnämnden påpekar att det färdiga planförslaget bör anpassas till det senaste ärendet om samordnad grundskoleplanering i Stockholm och att en motsvarande planeringsinsats gällande gymnasieskolor har påbörjats.

Företagsgrupperna Stockholm och Samarbetsnämnden i Årsta Partihallar anser att det måste vara tillåtet med permanenta tillstånd för till exempel restauranger, idrotts-, kultur- och utbildningsverksamheter i verksamhetsområdena för att få en gynnsam utveckling i områdena samt att regler för samordning mellan bostäder och verksamheter i blandstäderna måste skapas.

Flera företagsgrupper menar att planeringsinriktningarna för näringsliv och kompetensförsörjning behöver konkretiseras och kompletteras, bland annat när det gäller behoven för industriverksamhet och tillverkande företag.

Vällingby-Hässelby-Vinsta företagsgrupp menar att översiktsplanen måste ge en tydlighet om vad staden avser med blandstad.

Företagsgruppen Hammarby sjöstad anser att avsnittet bör lyftas ut ur kapitlet om allmänna intressen och ges ett eget utrymme.

Kungliga Djurgårdens förvaltning framför att vikten av kommunala satsningar för besöksnäringen bör finnas med bland planeringsinriktningarna.

NCC menar att den inledande beskrivningen skulle vinna på tydligare kopplingar till fysisk planering och översiktsplanens uppgift samt att avsnittet skulle vinna på att betydelsen av ett starkt näringsliv kopplas till social hållbarhet genom arbetstillfällen som ökar inkluderingen och integrationen.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Kontoret avser att i samarbete med Stockholm Business Region att fördjupa kunskaperna om företagens behov och förutsättningar för framtida utveckling i stadens renodlade verksamhetsområden.

Förslaget har anpassats till det senaste ärendet om samordnad grundskoleplanering.

Kontoret anser att förskolor och grundskolor inte ska placeras permanent i verksamhetsområdena däremot kan viss yrkesförberedande utbildning vara relevant.

Kontoret bedömer att övriga frågor som synpunkterna berör är tillräckligt behandlade i utställningsförslaget och kan tas om hand i efterföljande planering, samt att behovet av renodlade företagsområden är också en regional fråga.

Kulturmiljö i en växande stad

Kulturnämnden anser att översiktsplanen bör kompletteras med tydligare riktlinjer om att staden vill värna värdefulla kulturmiljöer och att man, när behov uppstår, ska upprätta nya detaljplaner för att på ett planerat sätt kunna styra utvecklingen i områden med stort förändringstryck.

Samfundet S:t Erik menar att planeringsinriktningarna i avsnittet är utmärkta men ifrågasätter vilken tyngd de får gentemot planeringsinriktningar i andra avsnitt.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Kontoret bedömer att planeringsinriktningen i utställningsförslaget om att kulturmiljöns värden fortlöpande ska säkerställas, tas om-hand och utvecklas är tillräcklig. Staden reviderar för närvarande byggnadsordningen som är tänkt som ett kunskapsunderlag i planeringen. Exakt innehåll och upplägg är inte fastställt.

Avvägning mellan allmänna och enskilda intressen görs i den efterföljande planeringen.

Arkitektur och gestaltning

Kulturnämnden, Samfundet S:t Erik och Svenska byggnadsvårdsföreningen menar att byggnadsordningen bör färdigställas och kopplas som ett tematiskt tillägg till översiktsplanen.

Vasakronan frågar om det finns utrymme för utforskande stadsbyggande, och inte bara dito arkitektur.

Svenska byggnadsvårdsföreningen anser att konkreta riktlinjer för bevarandet av Stockholms egenart behöver formuleras.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Staden reviderar för närvarande byggnadsordningen som är tänkt som ett kunskapsunderlag i planeringen. Exakt innehåll och upplägg är inte fastställt.

Beskrivningen om stadssiluetten har vidareutvecklats.

Trafik och mobilitet

Stockholms läns landsting efterfrågar ett resonemang om hur transportsystemets regionala funktion ska värnas i den täta, funktionsblandade staden.

Stockholms läns landsting saknar ett samlat grepp och kartredovisning för gods- och varutransporter och menar att gods- och varutransporter inklusive logistikfrågor behöver kopplas till det regionala sammanhanget och förtydligas i översiktsplanen. Huddinge kommun anser att Stockholms vilja att styra gods- och leveranstrafiken kräver en analys av hur detta påverkar angränsande kommuner och det regionala perspektivet, och saknar en text om hur etablerandet av Norviks hamn påverkar godsflödena genom Stockholm.

Företagsgrupperna i Stockholm menar att det saknas analyser och planer för det framtida distributionsbehovet. NCC önskar att logistik får större utrymme i översiktsplanen och NCC menar att resonemanget om stadens behov av logistikfunktioner som omlastning behöver förstärkas och förtydligas.

Huddinge kommun påpekar att Spårväg syd inte redovisas enligt den sträckning som redovisas i Sverigeförhandlingen. Huddinge kommun menar också att en förlängning av tunnelbanan från Älvsjö mot Huddinge inte bör omöjliggöras.

Huddinge kommun menar att trafikgenererande bebyggelse ska förläggas i kollektivtrafiknära lägen och att Flemingsberg såväl som Sundbyberg bör omnämnas som stationer med regionala tågupphåll redan idag och som ytterligare kan utvecklas.

Lidingö stad kräver att det tunnelbanereservat mellan Ropsten och Lidingö som funnits i tidigare översiktsplaner återinförs.

Nacka kommun och Stockholms handelskammare önskar att Stockholms stad tar tydlig ställning för Östlig förbindelse. Flera föreningar anser att Östlig förbindelse bör utgå ur översiktsplanen.

Nynäshamns kommun anser att hela Nynäsbanans ökade betydelse i och med utbyggnaden av Norvik kan betonas och vikten av Tvärförbindelse Södertörn förtydligas.

Tyresö kommun menar att framkomligheten för bussar på väg 73 behöver förbättras, samt efterfrågar en stark kollektivtrafikförbindelse på tvären till Älvsjö och en ombyggnad av bytespunkterna Gullmarsplan och Norra Sköndal. Äldrenämnden betonar vikten av att goda kommunikationer.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden föreslår en text om laddning av elbilar i beskrivningen av trafikens påverkan av bland annat klimat och en text om att motorfordons framkomlighet också påverkas av tillgång på drivmedelsanläggningar.

Stockholm Stadshus AB ser att det är angeläget att också utreda konsekvenser för intilliggande och andra påverkade fastigheter samt för avfallshantering, distributionstrafik och andra transportflöden vid etablering av nya gågator eller evenemang.

Kungliga Djurgårdens förvaltning framför att stadsmiljöavtalet bör vara med i uppräkningsen av trafiköverenskommelser och objektet

bör finnas med i uppställningen av planerade kommunikationsstråk.

NCC anser att cykelinfrastrukturen bör få större genomslag i översiktsplanen och Nacka miljövårdsråd framför att översiktsplanen bör beskriva att staden planerar att följa den regionala cykelplanen för Stockholms län.

NCC menar att stadens vatten som transportlänk kan förstärkas utifrån ett strategiskt perspektiv. Stockholms handelskammare saknar i översiktsplanen förslag till åtgärder för att förbättra förutsättningarna för att utnyttja vattenvägarna bättre. Företagsgruppen Hammarby sjöstad saknar beskrivning av hur sjövägen kan utnyttjas för transport och kommunikationer samt att parkeringsplatser tar stora ytor i anspråk.

NCC framför att digitaliseringens och delningsekonomis betydelse för transporterna skulle kunna lyftas fram mer i detta avsnitt.

Stockholms handelskammare anser att översiktsplanen underskattar det transportbehov som befolkningsökningen för med sig.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Texterna om gods- och varutransporter har förtydligats.

Redovisningen av Spårväg syd har korrigerats och konsekvenserna av Norviks hamn har lagts in, varvid frågan om Tvärförbindelse Södertörn nämns.

Ett reservat för tunnelbana från Älvsjö mot Huddinge anser staden inte är aktuellt.

Stockholm kommer inte hålla öppet för ett tunnelbanereservat igenom Norra Djurgårdsstaden. Tunnelbanan kan tunnelförläggas om en utbyggnad någon gång blir aktuell igen.

Eventuell kollektivtrafikförbindelse på tvären till Älvsjö, framkomligheten på väg 73 samt en ombyggnad av bytespunkterna Gullmarsplan och Norra Sköndal behandlas i kommande planering.

Skrivningarna om Östlig förbindelse har uppdaterats utifrån ny information från Sverigeförhandlingen och Trafikverkets uppdrag enligt nationell plan 2014-2025.

Frågan om utredning av konsekvenser vid etablering av nya gånggator eller evenemang hänvisas till trafikkontoret.

Miljö- och hälsoskyddsnämndens textförslag om laddning av elbilar har lagts till. Kontoret anser att det inte är aktuellt att i översiktsplanen lyfta drivmedelsstationer utifrån framkomlighet.

I fortsatt strategisk trafikplanering kommer kollektivtrafiken studeras.

Kontoret bedömer att övriga frågor som synpunkterna berör är tillräckligt behandlade i utställningsförslaget.

Grön och vattennära stad

Länsstyrelsen anser att översiktsplanen behöver redovisa hur grönstrukturen ser ut även för andra naturmiljöer än ek och hur utpekade svaga samband i grönstrukturen ska hanteras. Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att den kommunala gröna infrastrukturen behöver bli tydligare på kartan och att texten om grön infrastruktur behöver kompletteras.

Länsstyrelsen, Naturskyddsföreningen och Föreningen rädda Ältasjön menar att ett tydligare regionalt perspektiv med riktlinjer för mellankommunal samverkan kring de gröna kilarna behövs.

Bromma stadsdelsnämnd efterfrågar hänvisning och koppling till riktlinjerna för Grönare Stockholm.

Kulturnämnden och Samfundet S:t Erik föreslår att kapitlet kompletteras med ett stycke och en planeringsinriktning om fornlämningar och några privatpersoner kräver redogörelse för var fornlämningar finns.

Äldrenämnden betonar vikten av närhet till natur- och parkmark.

Vasakronan ser gärna en fördjupning av hur nya gröna kvaliteter utvecklas, hur befintlig grönstruktur hanteras vid komplettering och hur gröna områden som skiljer stadsdelar hanteras.

Kungliga Djurgårdens förvaltning och Förbundet för Ekoparken menar att nationalstadsparken bör nämnas i avsnittet. Förbundet för Ekoparken anser att grönstrukturen ska ges samma uppmärksamhet som andra samband.

Föreningen Magelungens vänner menar att grönområdenas och sjöarnas roll behöver bli tydligare i översiktsplanen och grönområ-

dessambanden stärkas, samt hur stärkningen av sambanden ska påverka bebyggelseplaneringen.

Föreningen Stor-Stockholms koloniträdgårdar anser att det är viktigt att översiktsplanen klart uttalar vikten av att Stockholms invånare även i framtiden kommer att ha tillgång till ett omfattande antal koloniträdgårdar, fritidsträdgårdar, odlingslotter och stadsodlingar, att det i översiktsplanen redovisas tydliga uppgifter om stadens framtida avsikter med avseende på koloniträdgårds- och fritidsträdgårdsverksamheten och att koloniträdgårds- och fritids-trädgårdsområden tydligt markeras som särskilda planområden.

Naturskyddsföreningen saknar en prioriteringsordning för grön mark utanför natur- och kulturresevatnen och att översiktsplanen tydliggör att strandskyddet är en tillgång i kommunen för biologisk mångfald och rekreation.

Naturskyddsföreningen önskar att översiktsplanen tydligare förespråkar ett hushållande med äldre skog, bevarande av naturliga våtmarker och förstärkning av natur- och kulturmiljöer. Naturskyddsföreningen och Nätverket Bevara Årstaskogen efterfrågar en tydligare skrivning om bevarandet av den gröna infrastrukturen.

Stockholms ornitologiska förening efterfrågar en skrivning om att Stockholmsstråken ska ha ett rikt växt och djurliv som grundar sig på de befintliga biotoper som finns där man anlägger dem.

Svenska byggnadsvårdsföreningen anser att det bör finnas riktlinjer i översiktsplanen för att garantera tillräckligt stora park-, lek- och grönytor både med hänsyn till behovet av rekreation och med hänsyn till klimataspekter.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

I grönstrukturkartan redovisas den kommunala gröna infrastrukturen, som bland annat bygger på habitatnätverken för ekmiljöer, barrskogsmiljöer samt våtmarker, vattendrag och stränder. Några regionala underlag för barrskogsmiljöer och vattenmiljöer har hittills inte tagits fram. Stadsutvecklingskartorna och textbeskrivningarna av gröna strukturer och samband i avsnittet om de lokala utvecklingsmöjligheterna har setts över.

Mellankommunal samordning kring de gröna kilarna sker kontinuerligt som en del av den löpande mellankommunala planeringen.

En hänvisning till Grönare Stockholm har lagts in i ingressen.

Stockholms parkriktlinjer i styrdokumentet Grönare Stockholm, som hänvisas till i en planeringsinriktning, innebär en strävan mot att alla stockholmare ska ha högst 200 meter till en park eller grönområde. Boverket rekommenderar 300 meter men med tanke på barn och äldre har Stockholm valt 200 meter.

I stadsbyggnadsmålen framgår att grön mark kommer att bebyggas, men också hur gröna områden kan bidra till en sammanhängande stad och till stadens attraktivitet.

Nationalstadsparken har lagts in i marginaltexten.

Kontoret bedömer att övriga frågor som synpunkterna berör är tillräckligt behandlade i utställningsförslaget.

Kulturliv, idrott och rekreation

Kulturnämnden ser positivt på att kulturliv finns med som ett allmänt intresse och anser att planeringsinriktningarna är bra.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att grönområden bör nämnas i planeringsinriktningen om idrottsytor, idrottsanläggningar och rörligt friluftsliv.

Utbildningsnämnden menar att vikten av utökad idrottskapacitet som förutsättning för skolans utbyggnad kan tydliggöras i översiktsplanen.

Stockholms Stadshus AB framför att det finns ett behov av fler arenor och lokaler inom vilka det kan rymmas mellan två och sex tusen åskådare.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Definitionen av friluftsliv är att det är "vistelse i naturen" och grönområden behöver därför inte omnämnas i planeringsinriktningen.

Vikten av utökad idrottskapacitet som förutsättning för skolans utbyggnad har tydliggjorts.

Texten har kompletterats med att det också behöver finnas arenor och lokaler för olika typer av evenemang.

Klimat, miljö, hälsa och säkerhet

Länsstyrelsen anser att då översiktsplaneförslaget inte tydliggör strategisk vägledning kring hållbar stadsutveckling avseende hälso- och riskfrågor, som buller, farligt gods och markföroreningar, kan den också innebära olägenheter för människors hälsa och säkerhet.

Länsstyrelsen anser att översiktsplanen brister avseende vägledning om hur hälso- och riskfrågor ska hanteras i föreslagna utvecklingsområden och urbana stråk. Länsstyrelsen saknar också tydliga planeringsunderlag såsom redovisning av var störningar och risker, som buller, luftföroreningar, markföroreningar, elektromagnetisk strålning med flera olägenheter förekommer samt vägledning om vilken hänsyn som behöver tas i olika stadsdelområden.

Länsstyrelsen önskar ett förtydligande gällande vald återkomsttid för höga vattennivåer och flöden. Länsstyrelsen rekommenderar att ny bebyggelse placeras ovan beräknat högsta flöde. Länsstyrelsen påtalar att staden frångår Länsstyrelsens översvämningsrekommendationer för ny bebyggelse vid havet. Det innebär enligt Länsstyrelsen att bebyggelsen på lång sikt kan bli olämplig med hänsyn till risken för översvämning och att översiktsplaneförslaget brister i denna del. Även några privatpersoner menar att översiktsplanen inte i tillräckligt hög grad behandlar risker på grund av höjda vattennivåer.

Länsstyrelsen konstaterar att det i flera av de utpekade utvecklingsområdena förekommer markföroreningar som riskerar att påverka människors hälsa och anser att riktlinjerna i översiktsplanen särskilt bör beakta barnperspektivet vid planering av skolor med mera på förorenad mark.

Länsstyrelsen anser att översiktsplanen bör innehålla mer underlag kring hantering av risker kopplade till transporter av farligt gods, framför allt en bättre redovisning av riskkällor i kommunen.

Länsstyrelsen och Storstockholms brandförsvaret anser att översiktsplanen är bristfällig i och med inriktningen att frånga Länsstyrelsens värderingskriterier vid bedömning av samhällsrisk. Länsstyrelsen anser att det är rimligt att sätta en övre gräns för riskacceptans för samhällsrisk, oavsett de nyttor som bebyggelsen medför. Jernhusen instämmer i planens förslag om att avsteg från Länsstyrelsens riktlinjer för skyddsåtgärder/skyddsavstånd ska vara möjliga för projekt som innebär stora nyttor.

Länsstyrelsen rekommenderar staden att komplettera alternativt fördjupa riskhanteringen på ett strategiskt sätt för samtliga utpekade utvecklingsområden i ett tidigt skede i planeringsprocessen.

Storstockholms brandförsvaret vill i översiktsplanen se att suicidrisk uppmärksammas för att frågan ska få genomslag i senare skeden av planprocessen.

Bromma stadsdelsnämnd anser att dagvattenhantering och över-
svämningskartering bör arbetas in tydligare i dokumentet.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden föreslår att ingressen kompletteras för att vägleda läsaren om vilka sakfrågor som det allmänna intresset innehåller.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden saknar miljö kvalitetsnormer för buller i översiktsplanen och efterlyser bland annat att det av kommunfullmäktige beslutade åtgärdsprogrammet för omgivningsbuller omnämns samt den metod som i de flesta hand används för att få en god ljudmiljö för bostäder.

Enligt miljö- och hälsoskyddsnämnden bör det framgå att grönska och träd i vissa fall är gynnsamt men att trädplanteringar också kan leda till försämrade luftblandningar och därmed sämre luft, framförallt i trånga gaturum.

Stockholm Vatten och Avfall poängterar att inriktningen måste vara att all ny- och omläggning av dagvattenledningar utförs som så kallade duplikata system samt att allt dagvatten hanteras och renas lokalt innan avledning sker till recipient. Det bör också förtydligas att stadsutveckling och utveckling av infrastruktur ska följa bestämmelserna för Östra Mälarens vattenskyddsområde.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att avsnittet behöver kompletteras med text om drivmedelsstationer och bilvårdsanläggningar vilka kan vara en källa till risk men också skona miljön.

NCC menar att generella krav och upphandlingar som gynnar innovationer inom miljösektorn är effektivare styrmedel än kommunspecifika krav.

Arbetsgruppen rädda Grimstaskogen saknar redovisning av de negativa miljökonsekvenserna av Förbifart Stockholm och Östlig förbindelse.

Kräpplagruppen önskar en text om att vattenkvaliteten i vissa sjöar och vattendrag ska förbättras.

Nacka miljövårdsråd efterfrågar strategi och mål i översiktsplanen för framtidens reningsgrad av avloppsvatten avseende bakterier, virus, mikroplast och läkemedelsrester, samt att det bör beskrivas att luktemissioner från reningsanläggningar ska minskas eller helst helt elimineras.

Svenska byggnadsvårdsföreningen och några privatpersoner anser att det i översiktsplanen behövs konkreta riktlinjer för att motverka alltför hög exploatering med hänsyn till kraven på dagsljus och sol inne i bostäderna och i utemiljön.

Några privatpersoner menar att översiktsplanen måste kompletteras med målsättningen att låg risk alltid ska eftersträvas i stadens projekt.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer:

Länsstyrelsen efterfrågar mer vägledning avseende ett flertal hälso- och riskfrågor. Kapitlet Klimat, miljö, hälsa och säkerhet har kompletterats med tydligare länkar och hänvisningar till gällande planeringsunderlag inom de områden som Länsstyrelsen efterfrågar; buller, luftkvalitet, riskkällor (olycksrisk), förorenade områden, skredrisk, elektromagnetiska fält och skyfallskartering.

Kommunens uppgift är att pröva ett områdes lämplighet och göra avvägningar mot andra intressen. Stadsbyggnadskontorets bedömning är att mer specifika ställningstagande, när det gäller bedömning av lämplighet ur ett hälso- och riskperspektiv, bör göras i efterkommande planering, i stadsutvecklingsområden och urbana stråk liksom i övriga delar av staden, och att frågorna måste prövas i varje enskilt fall då mer detaljerade underlag finns tillgängliga. Genom viss komplettering av planeringsunderlag (se ovan) och förtydliganden om stadens avvägningar bedömer kontoret att staden tillgodoser de brister som Länsstyrelsen påpekat.

Kontoret konstaterar att på nationell nivå finns det idag inga riktlinjer från någon central myndighet som på ett tydligt sätt beskriver hur hänsyn till översvämningsrisker bör tas vid tillämpning av PBL, till exempel med avseende på vilken återkomsttid (sannolikhet för översvämnning) olika slag av bebyggelse bör tåla eller hur bebyggelse bör vara utformad för att anses vara lämplig i förhållande till risken för översvämnning eller i förhållande till globalt stigande havsnivåer. Kontoret anser också att det bör finnas möjlighet till att

*kunna vidta mer storskaliga skyddsåtgärder inom ett rimligt tids-
spann.*

*Vid byggande utmed Mälaren räknar staden bland annat med de
positiva effekterna av Slussens ombyggnad som kommer att minska
översvämningsrisken i Stockholm och i Mälardalen för lång tid
framöver. Vad gäller framtida havsnivåhöjning i Östersjön utgår
kontoret från kunskapsunderlag som SMHI tagit fram speciellt för
Stockholm stad och som är baserat på faktiska mätserier i staden
sedan 1700-talet. Länsstyrelsens rekommendation utgår från ett
mer generellt underlag för länet och inkluderar, enligt stadens
bedömning, extra säkerhetsnivåer för våg och vind om ca 50 cm,
vilka enligt SMHI inte har bedömts vara relevant för Stockholm.*

*Stadens generella princip är att lägsta vattenstånd för översvämnings-
ningsskydd för sammanhållen bebyggelse och samhällsviktiga
funktioner vid Östersjön därför ska läggas på en nivå på cirka
2,25 meter, vilket motsvarar minst 100 års planeringsperspektiv.
Efter det behövs en mer storskalig lösning för Stockholm och
Mälardalen som helhet. För att möjliggöra stadsutveckling i
områden där det finns risk för översvämning kan lokala skydds-
åtgärder, till exempel byggnadstekniska lösningar, vara aktuella för
att åstadkomma en acceptabel risk. Kontoret bejakar möjligheten
till att ett adaptivt förhållningssätt vid stadsutveckling diskuteras
vidare.*

*När det gäller markföroreningar instämmer kontoret i att särskilt
fokus bör riktas på barns utomhusmiljö. Därför har planeringsin-
riktningen i frågan kompletterats med denna innebörd.*

*Länsstyrelsen rekommenderar staden att fördjupa riskhanteringen
på ett strategiskt sätt för samtliga utpekade utvecklingsområden.
Kontoret instämmer i att detta generellt sett är ett lämpligt till-
vägagångssätt och att staden bör arbeta med riskhantering även i
programarbeten och inom områdesplaneringen i den mån det är
nödvändigt. Ett tillägg om att riskbilden ska bedömas vid planering
inom 150 meter från rekommenderad transportled för farligt gods
har också gjorts i översiktsplanen. Staden konstaterar dock att
metod och arbetssätt för fortsatt riskhantering på områdesnivå
måste utvecklas i samarbete mellan kommun och andra berörda
myndigheter, däribland Länsstyrelsen. Det pågår ett gemensamt
utvecklingsarbete mellan staden, Länsstyrelsen, Trafikverket och
Storstockholms brandförsvaret gällande syn på riskfrågor.*

*Kontoret konstaterar att det finns olika intressen och åsikter kopp-
lade till värdering av samhällsrisk i stadsutvecklingsprojekt. Konto-*

ret vidhåller att kvantitativa kriterier för samhällsrisk inte ska vara avgörande vid lämplighetsprövning och att fler nyttor och värden än riskreduktion måste inbegripas i värdering av lämpligheten i ett stadsutvecklingsprojekt. Kontoret anser att samhällsrisk är ett sätt att beräkna risk som i kombination med andra utredningsinsatser utgör underlag för att avgöra vilka typer av skyddsåtgärder som är lämpliga i planprojekt.

Kontoret konstaterar att frågan om utformning av byggnader för att minska suicidrisk är viktig men att plan- och bygglagen inte föreskriver att detta ska hanteras inom fysisk planering. Ansvar för detta ligger därför primärt hos byggaktörer och fastighetsägare. Kontoret bedömer därför att frågan inte bör hanteras i översiktsplanen.

Ingressen har förtydligats enligt miljö- och hälsoskydds nämndens önskemål.

Kontoret har bejakat miljö- och hälsoskydds nämndens förslag att komplettera avsnittet med information om miljö kvalitetsnormer för buller. Även förslaget till formulering om bostäders placering och utformning har tillförts texten och kompletterats med länkar till Åtgärdsprogram Buller.

Miljö- och hälsoskydds nämndens förslag till formulering om grönskans effekter på luftkvalitet har lagts till.

Texten har förtydligats om att all stadsutveckling och utveckling av infrastruktur ska följa bestämmelserna för Östra Mälarens vattenskyddsområde

Hur vattenkvaliteten ska förbättras i stadens sjöar och vattendrag behandlas i de lokala åtgärdsprogram som staden tar fram. Kapitlet Klimat, miljö, hälsa och säkerhet har kompletterats med tydligare länkar och hänvisningar gällande detta arbete.

Planering pågår avseende det omfattande projektet Stockholms framtida avloppsrening. Framtida utvecklingsbehov hanteras via stadens strategiska VA-planering.

Kontoret har i dagsläget inte för avsikt att ta fram riktlinjer för exploatering avseende kraven på dagsljus och sol utan studerar och avväger frågan i efterföljande planering.

Kontoret bedömer att övriga frågor som synpunkterna berör är tillräckligt behandlade i utställningsförslaget.

Teknisk försörjning

Stockholms läns landsting anser att det bör förtydligas att mellan-kommunal och regional samverkan är avgörande för att nå uppsatta mål och krav för dricksvattenförsörjning. Huddinge kommun anser att Stockholms stads åtagande när det gäller samverkan och initiativ i fråga om dricksvattenförsörjningen behöver tydliggöras.

Storstockholms brandförsvaret anser att frågan om regionens bränsleförsörjning bör lösas regionalt.

Fortum Värme påpekar att när det gäller text om återvinning av värme från avloppsvatten så sker det när det gäller reningsverken i Henriksdal och Bromma, vilket innebär att formuleringen i översiktsplanen blir felaktig. Översiktsplanen bör nämna att det tillsammans med Käppalaförbundet planeras för att återvinna värmen även ur det renade spillvattnet från Käppalaverket på Lidingö. Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att det bör framgå att värme från avloppsvatten även ska kunna återvinnas lokalt.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har flera detaljsynpunkter på energibegrepp och formuleringar i avsnittet ”På väg mot en fossilbränslefri stad”. Vidare framförs att det finns nya data om Stockholms koldioxidutsläpp för 2016 och att diagrammet kan uppdateras. I beskrivningen av tekniska system påpekas att gasnätet saknas och bör läggas till.

Stockholms Stadshus AB anser att det i översiktsplanen bör klargöras att det är en öppen konkurrensneutral digital infrastruktur som ska vara grunden för de digitala systemen.

Stockholm Vatten och Avfall efterlyser en redovisning av bostadsbyggandet för perioden 2030-2040 och påtalar att den inom Bromma flygplatsområde mycket stora potentiella stadsutvecklingen bör redovisas i översiktsplanen för kommande planering av huvudsystem för VA.

Avfallsavsnittet behöver enligt Stockholm Vatten och Avfall kompletteras med text om grovavfall och att platser för återvinningscentraler behöver planeras och säkerställs. Det bör också tydliggöras att strategiskt placerade återvinningsstationer för förpackningar och tidningar, miljöstationer för omhändertagande av farligt avfall och

källsorteringsplatser i stadsmiljön, till exempel i parker, ökar möjligheten att lämna avfall på ett miljöriktigt sätt.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Avsnittet om en fossilbränslefri stad har justerats och gasnätet har lagts till.

Information om det befintliga stamnätet för elförsörjning finns sedan tidigare i kartan över tekniska försörjningssystem. Planerad större energianläggning finns också med i denna karta. För närvarande pågår planering avseende genomförande av Stockholms Ström samt projektet Storstockholm Väst

Texten om återvinning av värme från avloppsvattnet har justerats.

Avfallsavsnittet har kompletterats med text om farligt avfall samt behovet av återvinningscentraler, för att möjliggöra att avfall lämnas på ett miljöriktigt sätt. I kartan över tekniska försörjningssystem har återvinningscentraler lagts till.

Bostadsplaneringen sker kontinuerligt och perioden 2030-2040 ligger längre fram. Volymerna i olika stadsutvecklingsområden på längre sikt är en del i efterföljande planering och utgår bland annat från behovet av teknisk infrastruktur och i samarbete med samtliga berörda aktörer.

Kontoret instämmer i synpunkten om att frågan om att regionens bränsleförsörjning bör lösas regionalt.

Text om en öppen konkurrensneutral digital infrastruktur har lagts till.

Samverkan och initiativ i fråga om dricksvattenförsörjningen hanteras inom ramen för den strategiska VA-planeringen.

Kontoret bedömer att övriga frågor som synpunkterna berör är tillräckligt behandlade i utställningsförslaget och kan tas om hand i efterföljande planering.

Lokala utvecklingsmöjligheter

Allmänt om lokala utvecklingsmöjligheter

Huddinge kommun menar att förhållningssättet till fokusområdena skulle kunna tydliggöras än mer i detta avsnitt.

Flera stadsdelsnämnder och idrottsnämnden är positiva till att respektive stadsdelsområdes utvecklingsmöjligheter förtydligats och att lokala stadsutvecklingskartor lagts in. Flera stadsdelsnämnder efterfrågar dock tydligare kartor och mer lättillgänglig teckenförklaring till dessa. Trafiknämnden önskar att kartorna finns digitalt.

Utbildningsnämnden påpekar att det färdiga planförslaget bör anpassas till det senaste ärendet om samordnad grundskoleplanering i Stockholm.

Samfundet S:t Erik saknar en redovisning av hur natur-, kultur- och stadsmiljövärden i berörda stadsdelar ska skyddas. Stockholms ornitologiska förening saknar uppgifter om vilka natur- och kulturreservat och deras värden som finns eller planeras inom respektive område.

Några privatpersoner anser att avsnittet om de lokala utvecklingsmöjligheterna inte säkrar tillräckliga ytor för barn och ungdomar.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Kontorets ambition är att tillgängliggöra de lokala stadsutvecklingskartorna i ett digitalt kartverktyg på stadens webbplats, i syfte att underlätta förståelsen av kartornas innehåll, efter att översiktsplanen är antagen.

Texterna har anpassats till det senaste ärendet om samordnad grundskoleplanering.

Natur- och kulturresevatnen redovisas i avsnittet Grön och vatten nära stad.

Kontoret bedömer att övriga frågor som synpunkterna berör är tillräckligt behandlade i utställningsförslaget.

Rinkeby-Kista

Sollentuna kommun anser att fler kopplingar mellan Sollentuna och Stockholms stad bör tillkomma, utöver de strategiska samband som illustreras.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd vidhåller att Husby och Akalla behöver beskrivas under varsin rubrik och påpekar att ett närliggande område inom Sundbybergs stad benämns som Kymlinge på ett ställe och som Stora Ursvik på ett annat. Förvaltningen föreslår

att stadsbyggnadskontoret väljer att använda ett av namnen, förslagsvis Stora Ursvik.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

På kartorna redovisas endast de strategiska sambanden över kommungränsen, och kontoret instämmer i att det finns och behövs fler kopplingar men att de utpekade är de i dagsläget viktigaste för en sammankopplad stad.

Kontoret vidhåller att Husby och Akalla har tillräckligt många likheter för att kunna beskrivas gemensamt och vissa särskiljande beskrivningar har lagts till. Beskrivningarna av kopplingar till närliggande områden i Sundbyberg avser i det ena fallet en koppling till Kymlinge i nordligaste delen av Sundbyberg från Kista, i det andra fallet en koppling till Stora Ursvik från Rinkeby.

Spånga-Tensta

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd framhåller att kartan och texterna behöver överensstämma när det gäller Tenstadalen.

Lunda företagsgrupp menar att området mellan östra och västra delarna av Lunda kan utnyttjas för den nödvändiga expansionen av varudistribution.

Stockholms ornitologiska förening anser att det är konstigt att få eller inga gröna samband har markerats genom stadsdelarna.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Redovisning för Spångadalen (av stadsdelsnämnden kallat Tenstadalen) har setts över.

Det är endast svaga, kommunalt eller regionalt viktiga gröna samband som markerats på kartorna och något sådant finns inte i Spånga-Tensta.

Hässelby-Vällingby

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd påpekar att mindre kompletteringsprojekt eller förtätning av befintlig bebyggelse, innebär en risk att viktiga befintliga kvalitéer byggs bort, samtidigt som få nya kvalitéer tillförs.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd understryker behovet av förstärkningar av busstrafiken inom stadsdelsområdet. Detta kommer

bli särskilt påtagligt längs Lövstavägen, när det nya bostadsområdet vid Riddersvik står klart.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Staden och landstinget studerar förbättrad busstrafik i stadsdelsområdet.

Kontoret bedömer att övriga frågor som synpunkterna berör är tillräckligt behandlade i utställningsförslaget.

Bromma

Ekerö kommun understryker att framkomlighetsfrämjande förändringar längs riksväg 261 mellan Nockeby och Brommaplan behövs.

Ekerö kommun menar att Brommaplan måste utvecklas så att tillgängligheten för primärt stombuss- och övrig kollektivtrafik men även privatfordonstrafik underlättas.

Solna stad ser en tunnelförläggning av delar av Huvudstaleden som absolut nödvändig.

Sundbybergs stad ser att en gång- och cykelbro över Bällstaviken är angelägen och att trafiksituationen vid Bällsta bro måste bli tydligare och bättre.

Bromma stadsdelsnämnd ser gärna att en områdesplan tas fram för Solvallastaden, Norra Ulvsunda och Mariehäll gemensamt.

Stockholms handelskammare menar att staden måste skrinlägga planerna på framtida bostadsbebyggelse på Bromma flygplats.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Arbete med att utveckla Brommaplan pågår.

Kontoret vidhåller att Bromma flygfält, efter att avtalstiden löpt ut, bör omvandlas till en stadsdel med blandad stadsbebyggelse. Detta förutsätter att den nationella och internationella tillgängligheten säkerställs.

Kontoret bedömer att övriga frågor som synpunkterna berör är tillräckligt behandlade i utställningsförslaget och tas omhand i efterföljande planering.

Östermalm

Länsstyrelsen anser att det som redovisas angående utbyggnadsmöjligheter i nationalstadsparken i stadsutvecklingskartan för Östermalm respektive i Översiktsplan för nationalstadsparken – stockholmssdelen ger sammantaget en otydlighet i hur riksintresset tillgodoses. Djurgården-Lilla Värtans miljöskyddsförening anser att kartan är otydlig när det gäller nationalstadsparken och stadsutvecklingsmöjligheter. Förbundet för Ekoparken menar att byggande längs Bergiusvägen och i Kräffriket är olagligt samt att en rad andra exploateringsförslag (kompletteringsområden, urbana stråk) också måste utgå för att översiktsplanen ska stå i överensstämmelse med den fördjupade översiktsplanen för nationalstadsparken och med lagen.

Östermalms stadsdelsnämnd, miljö- och hälsoskyddsnämnden och Djurgården-Lilla Värtans miljöskyddsförening framhåller att det är viktigt att nationalstadsparkens unika miljöer bevaras och värnas, när parken utvecklas för rekreation och då ny bebyggelse som gränsar till parken planeras.

Idrottsnämnden efterfrågar att behovet av idrottshallar preciseras till typ av hall.

Stockholm Hamnar påpekar att Värtapiren är felaktigt återgiven samt att bostäder inte bör byggas på Frihamnspiren.

Stockholms universitet föreslår att Vetenskapsstaden betraktas som ett sammanhållet stadsutvecklingsområde, alternativt att strategiska samband ritas in mellan dem.

Kungliga Djurgårdens förvaltning anser att Djurgårdens och nationalstadsparkens potential bör betonas mer. Bland annat att i texten tydliggöra att kopplingarna behöver stärkas både inom stadsdelsområdet och mot omgivande stadsdelar.

Kungliga Djurgårdens förvaltning menar att Beckholmen bara har begränsad potential som besöksmål, men att potentialen för den s k Idrottsparken är desto större vilket bör läggas in i översiktsplanen.

Stockholms ornitologiska förening och Världsnaturfonden framför att staden bör se över möjligheterna att bilda naturreservat i delar av nationalstadsparken.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Gränserna för stadsutvecklingsområden i översiktplanen är schematiska. Översiktsplan för nationalstadsparken – stockholmsdelen gäller fortsättningsvis. Efterföljande planering för tillkommande bebyggelse inom nationalstadsparken kommer utifrån såväl den kommunövergripande översiktplanen som fördjupningen av översiktplanen för nationalstadsparken beakta hur riksintresset för nationalstadsparken ska tillgodoses.

Värtapiren har justerats i kartan. Hamnverksamheten på Frihamnspiren är viktig. Vilken ytterligare stadsutveckling som kan ske får studeras i efterföljande planering.

Kommunfullmäktige godkände i 2016 en redovisning som när det gäller naturreservatsbildning på Djurgården konstaterade att stora delar av den berörda marken förvaltas av Kungliga Djurgårdens förvaltning vilket omöjliggör en kommunal naturreservatsbildning samt att det inte är motiverat att inrätta ett naturreservat i de delar som staden äger.

Kontoret bedömer att övriga frågor som synpunkterna berör är tillräckligt behandlade i utställningsförslaget och tas omhand i efterföljande planering.

Norrmalm

Länsstyrelsen framhåller att staden kommer att behöva redovisa hur riksintressena för spår och väg kommer att tillgodoses i samband med planläggning för överdäckning av stambanans spårområde vid Centralstationen och norrut. Länsstyrelsen har begärt en riksintresseprecisering.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Trafikverket har fått i uppdrag av Länsstyrelsen att ta fram en riksintresseprecisering i samband med detaljplanearbetet för Centralstationsområdet. Därefter kommer staden kunna redovisa hur riksintresset tillgodoses.

Kungsholmen

Kungsholmens stadsdelsnämnd önskar att en nergrävning av Essingeleden tas med som en möjlig framtida utveckling.

Kungsholmens stadsdelsnämnd menar att barnperspektivet bör lyftas för att tillgodose barns behov av grönytor, idrottsmöjligheter och skolgårdar.

Stockholms ornitologiska förening påpekar att ett grönt samband beskrivs i text till Karlberg men syns inte på kartan.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Kontoret anser att en överdäckning av Essingeleden inte är aktuell för att läggas in i översiktsplanen i dagsläget.

Barnperspektivet har förstärkts i de stadsövergripande delarna i översiktsplanen.

Det gröna samband som beskrivs i texten är ett rekreativt samband. På kartan redovisas behov av utveckling av ekologiska samband.

Södermalm

Länsstyrelsen ser att planförslagets redovisning av stadsutvecklingsområden kan komma i konflikt med riksintressena Hammarby kanal och Masthamnen med järnvägsspår, då det inte är redovisat i översiktsplaneförslaget hur dessa kommer att tillgodoses och att det innebär att översiktsplaneförslaget inte tillgodoser riksintresset i denna del.

Nacka kommun anser att projekt Danvikslösen ska strykas.

Nacka kommun ser positivt på de föreslagna strategiska sambanden mellan Stockholm och Nacka men menar att fler kopplingar är önskvärda och möjliga.

Nacka kommun ställer sig frågande till vad som avses med det urbana stråk som föreslås på Stadsgårdsleden och Värmdövägen och förutsätter att framkomligheten inte hindras.

Södermalms stadsdelsnämnd saknar en beskrivning och värdering av Södermalms ursprungliga topografi och de kvarvarande förkastningsbranterna.

Södermalms stadsdelsnämnd menar att texten innehåller endast begränsad vägledning om vad eventuella kompletteringar på Södermalm skulle innebära.

Södermalms stadsdelsnämnd förvånas över att Långholmen ingår i markeringen ”område där komplettering kan prövas”.

Södermalms stadsdelsnämnd framhåller att det finns utrymme för viss förtätning på Ringvägen men att stor hänsyn måste tas till

stadsrummets funktion och historiska proportioner och att Ringvägen inte tål några större förändringar.

Södermalms stadsdelsnämnd anser att det skulle vara förödande för promenadstråket längs Årstaviken om det läggs ett cykelpendlingsstråk där.

Nacka Miljövårdsråd menar att det bör framgå att en bussterminal med bussar till Nacka/Värmdö skall ingå i ombyggnaden av Slussen.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Med anledning av Länsstyrelsens synpunkt om att stadsutvecklingsområden kan komma i konflikt med riksintressen för kommunikationsanläggningarna Hammarby kanal och Masthamnen med järnvägsspår och att riksintresset därmed inte tillgodoses så kommer planeringen av Program för södra Skanstull att avvakta arbetet med den civil-militära totalförsvarsplaneringen tills vidare.

Kontoret anser att Danvikslösen ska kvarstå som stadsutvecklingsområde för ett fullföljande av utbyggnaden av Hammarby sjöstad.

På kartorna redovisas endast de strategiska sambanden över kommungränsen, och kontoret instämmer i att det finns och behövs fler kopplingar.

Urval och utformning av urbana stråk kommer ske löpande i efterföljande planering och då bland annat studeras framkomlighet för olika trafikslag.

Staden reviderar för närvarande byggnadsordningen som är tänkt som ett kunskapsunderlag i planeringen. Viktiga aspekter om Stockholms karaktär kommer att ingå men exakt innehåll och uppbygg är inte fastställt.

Hela Stockholm utöver områden med lagskydd och stadsutvecklingsområden redovisas som område där komplettering kan prövas. Avvägning mellan stadens grönstruktur och behov av kompletteringar görs i efterföljande planering och utifrån de planeringsinriktningar som finns i översiktsplanen och andra styrdokument. Översiktsplanens bilaga om riksintressen enligt miljöbalken, avsnittet om kulturmiljövården, kan ge ytterligare vägledning och förståelse för vilka förutsättningar som finns för komplettering på Södermalm.

Skrivningen om förtätning längs Ringvägen, Skanstull och Söder Mälarstrand har justerats något.

Cykelpendlingsstråken redovisas i enlighet med gällande cykelplan.

Den planerade bussterminalen nämndes i utställningsförslaget i samband med ombyggnaden av Slussen.

Hägersten-Liljeholmen

DHL rekommenderar att västra sidan av Västberga allé används för kommande cykelpendlingsstråk.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Cykelpendlingsstråkens exakta placering och utformning behandlas i efterföljande planering.

Älvsjö

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att stycket om Älvsjöskogens naturreservat ska kompletteras med en utveckling av det rekreativa sambandet mellan Östra Älvsjöskogen och Hagsätra.

Stockholms ornitologiska förening menar att Solbergaskogen bör utredas som naturreservat.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Kartorna och texternas beskrivningar av gröna strukturer och samband har setts över.

Kontoret anser att Solbergaskogen inte har sådana värden att en reservatsbildning är motiverad.

Enskede-Årsta och Vantör

Huddinge kommun efterlyser en förklaring av det strategiska sambandet längs Huddingevägen mot Huddinge centrum i text.

Huddinge kommun ser det som viktigt att stärka den rekreativa kopplingen från Älvsjöskogen mot sydost till Stuvsta/Snättringe och miljö- och hälsoskyddsnämnden menar att kartan bör kompletteras med flera ekologiska samband.

Samverkansnämnden i Årsta partihallar anser att benämningen i listan över områden med särskilt höga kulturhistoriska värden bör vara Årsta Partihallar och inte Östberga Partihallsområde.

Nätverket Bevara Årstaskogen menar att delar av texten har ett otydligt och svårgripbart språkbruk.

Barnteaterduon Cirkus Smått, Nätverket Bevara Årstaskogen och Årsta scoutkår och många privatpersoner kräver att hela Årstaskogen bevaras.

Nätverket Bevara Årstaskogen anser att det finns en konflikt mellan stadsutveckling av Söderstaden och det ekologiska sambandet mellan Årstaskogen och Hammarbyskogen.

Kräpplagruppen saknar Högdalstopparna i översiktsplanen, samt en text om att en sammanhängande strandpromenad utmed Magelungen förutsätter att man gör något åt Fagersjövikens som håller på att växa igen.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

De strategiska sambanden kommer att analyseras i den efterföljande planeringen för att få mer detaljerade svar på frågan om var insatser behövs och vilka dessa insatser ska vara.

De gröna sambanden som är utpekade på kartan är ekologiska samband som behöver förstärkas, det vill säga varken rekreativa eller samtliga existerande ekologiska samband. Kartorna och texternas beskrivningar av gröna strukturer och samband har setts över.

Benämningarna på de kulturhistoriskt värdefulla miljöerna är Stadsmuseets enligt tillhandahållet underlag.

Vid utvecklingen av Söderstaden kan ett nytt grönt samband mellan Årstaskogen och Hammarbyskogen skapas i form av till exempel naturparker och trädplanterade gator, som förstärker kopplingen.

Kontoret anser att övrig utveckling av grönstrukturen i stadsdelsområdet, som Högdalstopparna och strandpromenad kring Magelungen, är tillräckligt beskriven i utställningsförslaget.

Kartans och textens redovisning av gränzonen mellan Årsta och Årstaskogen har setts över för att ligga i linje med den utredning av förutsättningarna för projekt Årstaskogen som exploateringsnämnden fattat beslut om.

Farsta

Huddinge kommun efterfrågar ett tydliggörande i text av det strategiska sambandet mellan Farsta och Trångsund.

Miljö- och hälsoskyddsnamnden anser att de ekologiska sambanden mellan Rågsveds friområde och Fagersjöskogen bör markeras som regionala.

Farsta företagsgrupp menar att översiktsplanen behöver förtydligas hur staden ska verka för fler arbetsplatser och attrahera fler tjänsteföretag till Farsta och ser risk i avsnittet att enbart fokusera på Livsmedelscentrum i Larsboda.

Serneke Projektutveckling och Lustgården Stockholm har synpunkter på hur det lokala sambandet mellan Hökarängen och Gubbängen är illustrerat och föreslår istället ett urbant stråk.

Föreningen Fagersjö Trädgårdsstad och Föreningen Magelungens Vänner anser att en målbild för Magelungen saknas i översiktsplanen.

Stockholms ornitologiska förening menar att Fagersjöskogen bör utredas som naturreservat samt att strandpromenaden längs Magelungen-Drevviken och Forsån bör ta eventuell påverkan på fågellivet i beaktande.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

De strategiska sambanden kommer att analyseras i den efterföljande planeringen för att få mer detaljerade svar på frågan om var insatser behövs och vilka dessa insatser ska vara.

Kartorna och texternas beskrivningar av gröna strukturer och samband har setts över.

Kontoret anser att hur staden ska verka för fler arbetsplatser till Farsta behandlas i efterföljande planering.

De lokala sambanden är grovt redovisade och närmare placering och utformning behandlas i efterföljande planering

Kontoret anser att utveckling av kring Magelungen är tillräckligt beskriven i utställningsförslaget.

Skarpnäck

Tyresö kommun vill se en fortsättning och förlängning av Bollmoravägen genom Skrubba till Gudöbroleden och saknar en markering av det gröna sambandet vid Nordöstra Skrubba.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd uppmärksammar vissa lokala utmaningar som bör ligga till grund för det fortsatta arbetet med översiktsplanen. Till exempel obalansen i hur arbetsplatser är lokaliserade inom staden och inom Skarpnäck, brist på skolor och idrottslokaler, möjligheten till bostäder i Skrubba och förbindelser över Tyresövägen.

Föreningen rädda Ältasjön önskar att tomten mellan Tyresöleden och Tyresövägen "Del av Solvärmen 1" markeras som "Område och samband inom den regionala grönstrukturen" i översiktsplanen, och oroas över riskerna med dagvattenhanteringen i området.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Den lokala stadsutvecklingskartan har kompletterats med ett lokalt samband genom Skrubbas verksamhetsområde i Bollmoravägens förlängning.

Kontoret anser att Skarpnäcks utmaningar är tillräckligt beskrivna i utställningsförslaget.

Området mellan Tyresöleden och Tyresövägen är markerat som bebyggt eftersom det till stor del finns gällande detaljplaner för bebyggelse där. Det är också markerat som område där förstärkningar föreslås i den regionalt betydelsefulla gröna infrastrukturen.

Karta över stadsutvecklingsmöjligheter

Huddinge kommun är positiv till att skrivningarna om kopplingarna mot omgivande kommuner har stärkts, men anser att det senare kan utvecklas än mer i flera delar av översiktsplanen.

Miljö- och hälsoskyddsgruppen anser att markeringen för förstärkningen av den gröna infrastrukturen vid Gullmarsplan bör förlängas från Årstaskogen till Nackareservatet samt att en markering för förstärkning av den gröna infrastrukturen för sambandet Magelungens strand/Rågsveds friområde vidare mot Fagersjöskogen saknas.

Fortum värme påtalar att översiktskartan inte stämmer överens med kartan över tekniska försörjningssystem. Värtaverket och Hässelby-

verket bör förtydligas som verksamhetsområde i plankartan. Vidare menar man att Lövsta gamla deponiområde bör anges som möjligt område för verksamheter/infrastruktur.

Akademiska hus saknar lärosätena på kartan, och hur deras lägen ger förutsättningen för effektivare kommunikationer och en integrering i stadens kommunikationsnät.

Nacka miljövårdsråd menar att Flatens naturreservat inte är korrekt inritat på den digitala kartan.

Nätverket Bevara Årstaskogen anser att kartan inte överensstämmer med de 800-1000 bostäder som diskuteras i Årstaskogen.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Kontoret menar att det regionala perspektivet är tillräckligt beskrivet i översiktsplanen. På kartorna redovisas endast de strategiska sambanden över kommungränsen.

Kontoret anser att det endast är över och kring Nynäsvägen som det finns ett regionalt behov av förstärkning av den gröna infrastrukturen. En markering av behov av förstärkning av det regionala sambandet mellan Rågsveds friområde och Fagersjöskogen har lagts till.

Värtaverket, Hässelbyverket och Lövsta har lagts till på kartan.

Kontoret bedömer att lärosätena inte behöver läggas in på kartan.

Synpunkten på redovisningen av Flatens naturreservat berör den digitala kartan till gällande översiktsplan, Promenadstaden, och inte utställningsförslaget till ny översiktsplan.

Kartans och textens redovisning av gränzonen mellan Årsta och Årstaskogen har setts över för att överensstämja med den utredning av förutsättningarna för projekt Årstaskogen som exploateringsnämnden fattat beslut om.

Begreppslistan

Företagsgrupperna i Stockholm saknar Verksamhetsområde i begreppslistan och föreslår en definition.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Verksamhetsområde har lagts in i begreppslistan.

Riksintressebilagan

Länsstyrelsen anser att det av översiktsplaneförslaget inte framgår tydligt i text och karta vilka kommunikationsanläggningar, energianläggningar med mera som enligt 3 kap. 8 § miljöbalken är av riksintresse eller hur kommunen avser att tillgodose dessa. Länsstyrelsen upplyser om vilken hänsyn som behöver tas till befintliga och planerade kommunikationsanläggningar och energianläggningar.

Länsstyrelsen påpekar att redovisningen av vägar behöver kompletteras och kartan med vägar av riksintresse uppdateras och förtydligas. Bland annat nämner de att fyra vägar är av riksintresse utöver de vägar som nämns i texten. De menar också att uppräknings av järnvägar av riksintresse behöver kompletteras med Mälarbanan, uppräknings av farleder av riksintresse med farled 540 till Stockholm med mera och att kartredovisningen behöver kompletteras vad gäller Stockholms hamn med de olika hamndelarna.

Länsstyrelsen och Storstockholms brandförsvaret konstaterar att innan en ny struktur för försörjning av flytande drivmedel har etablerats, måste riksintresset för Stockholms hamn, Loudden, fortsatt tillgodoses och att det innebär att översiktsplaneförslaget inte tillgodoser riksintresset i denna del.

Länsstyrelsen anser att tills dess att det klarlagts att tillräcklig kapacitet är säkerställd på andra flygplatser behöver riksintresset Bromma flygplats tillgodoses. De menar också att översiktsplaneförslaget redovisning av hur riksintresset ska tillgodoses behöver förtydligas med att ny bostadsbebyggelse inom område med ekvivalent flygbullernivå (FBN) på över 55 dBA kan medföra påtaglig skada på riksintresset.

Länsstyrelsen gör även bedömningen att stamnätet för elförsörjning med 400 kV och 220 kV inklusive transformatorstationer som förvaltas av Svenska Kraftnät är av riksintresse. Information saknas om detta i översiktsplaneförslaget liksom om läget på befintliga och planerade stamnätsanläggningar samt om att riksintresset tillgodoses i första hand genom att åtgärder som planeras inom 250 meter från stamnätsledningarna och stationer föregås av samråd med Svenska Kraftnät.

Vidare menar Länsstyrelsen att för att tillgodose riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården behöver kommunen beakta hela riksintresset och inte endast värdekärnorna och att det tydligare bör framgå att vid förändringar ska även för riksintresset viktiga strukturer, funktioner och samband tillgodoses, oavsett inom eller utanför värdekärnorna.

Länsstyrelsen stödjer synättet att rivning inte är möjlig av gulklasade hus utifrån bevarandet av den sammanhållna stenstaden som riksintressuttryck.

Länsstyrelsen ser svårigheter med att förena intentionen om det modernistiska city som stadens mest föränderliga stadsdel med en kulturmiljövård som värnar om uttrycket för bebyggelsens årsringar och upplevelsen av de olika tidsskikten och sambanden. De menar att översiktsplanen behöver konkretiseras i sin beskrivning av hur denna aspekt av riksintresset kommer att tillgodoses och underlätta hantering av denna viktiga fråga i kommande detaljplaner.

Med anledning av att riksintressebilagan ifrågasätter den geografiska omfattningen av riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården där den överlappar nationalstadsparken framhåller Länsstyrelsen att det finns aspekter inom riksintresset för kulturmiljövården som inte ingår i nationalstadsparken.

Länsstyrelsen anser att det behöver framgå att De Geer-moränerna inom riksintressets avgränsningar ska bevaras i sin helhet.

Länsstyrelsen och Förbundet för Ekoparken upplyser om att Naturvårdsverket har fattat beslut om Järvafältet och området Ulriksdal-Haga-Djurgården som områden av riksintresse för friluftsliv enligt 3 kap. 6 § miljöbalken och att det behöver av översiktsplanen framgå hur riksintressena kommer att tillgodoses.

Nacka Miljövårdsråd menar att "Söderbysjöns-Dammtorpsjöns" Natura 2000 område ska listas i bilagan.

Världsnaturfonden anser att Kungliga nationalstadsparken är alltför kortfattat beskrivet i bilagan för riksintressen.

Några privatpersoner menar att översiktsplanen måste kompletteras med målsättningen att riva centralbron och att frilägga Stockholms medeltida kärna samt anser att tunnelbanan borde pekats ut som riksintresse.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Bilagan har kompletterats med de vägar, farleder, med mera som Länsstyrelsen efterfrågar.

Stadens viljeinriktning för avveckling av drivmedelsrelaterad verksamhet på Loudden kvarstår för att ge plats för stadsutveckling. I september 2017 markanvisade staden för drivmedelsdepå, beredskap och bunkerändamål i Energihamnen. Detaljplanearbetet beräknas inledas i december 2017. Staden understryker vikten av regional och nationell samverkan för att få till stånd en långsiktig lösning för den regionala drivmedelsförsörjningen.

Staden fortsätter att pröva ny bebyggelses lämplighet vid planläggning inom områden med ekvivalent flygbullernivå (FBN) på över 55 dBA i varje enskilt fall.

Beskrivningen av riksintresset Kraftledningsnät har kompletterats utifrån Länsstyrelsens synpunkter.

Beskrivning av riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården har förtydligats avseende Länsstyrelsens synpunkter om värdekärnor i relation till sammanhängande kulturmiljöer. Bilagens tidigare begrepp om "kärnvärden" har utgått eftersom det kunde blandas ihop med begreppet "värdekärnor". Riksintressets "kärnvärden" har ersatts med "väsentliga aspekter" för att tydliggöra att även viktiga strukturer, funktioner och samband ska tillgodoseas.

Länsstyrelsen menar att förhållningssätten för den äldre stenstaden fångar upp relevanta frågor. Stadsbyggnadskontoret vill dock poängtera att länsstyrelsens tolkning av vägledningen när det gäller rivning av gulklassade byggnader är alltför långtgående. Förhållningssättet är att vid prövning av åtgärder som berör den klassiska stenstaden ska betydelsen för stadsmiljön vara avgörande och inte den enskilda byggnadens kulturhistoriska klassificering. Länsstyrelsens kommentar har inte föranlett någon ändring.

Stadsbyggnadskontoret har förtydligat vägledningen om kulturvärdena i det modernistiska City. Staden vidhåller samtidigt att en utveckling av City är både önskvärd och möjlig. Den efterföljande processen i program och detaljplan är viktig. Där fördjupas analyserna av påverkan på kulturvärdena, i enlighet med kraven i PBL och miljöbalken. Processen kan utvecklas vidare avseende frågor om påverkan av kulturmiljön av påbyggnader och rivningar och dess påverkan på stadssiluetten. Kontoret arbetar parallellt med Program för City.

Ifrågasättandet av den geografiska utbredningen för riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården med hänsyn till riksintresset nationalstadsparken har utgått.

Kontoret anser att formuleringen om Bromma De Geer-morän-system innebär att moränerna bevaras i sin helhet, men har förtydligat att även flyttblock ska bevaras.

Beskrivning av riksintresset för Friluftsliv har kompletterats utifrån nya beslut.

Söderbysjöns-Dammtorpssjöns Natura 2000-område ligger i Nacka kommun och tas därför inte upp i bilagan.

Noggrann beskrivning av nationalstadsparken och stadens förhållningssätt finns i Översiktsplan för nationalstadsparken – stockholmsdelen, som fortsatt gäller.

Kontoret bedömer att övriga frågor som synpunkterna berör är tillräckligt behandlade i utställningsförslaget.

Konsekvensbeskrivning

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att konsekvensbeskrivningen behöver förtydligas när det gäller vilken miljöpåverkan som översiktsplanen bedöms ha i olika avseende samt hur den skiljer sig från miljöförhållandena och miljöpåverkan vid nollalternativet.

Stadsbyggnadskontorets kommentarer

Konsekvensbeskrivningen har förtydligats i enlighet med miljö- och hälsoskyddsnämndens önskemål.

Särskild sammanställning enligt 6 kap 11 § miljöbalken

Enligt 6 kap. 11 § miljöbalken ska en miljöbedömning göras av planer som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Inom ramen för miljöbedömningen ska en miljökonsekvensbeskrivning upprättas. Miljöbedömningen är en process med avsikt att integrera miljöaspekter i översiktsplanen och miljökonsekvensbeskrivningen är ett dokument som beskriver de miljökonsekvenser som bedöms uppstå av planens genomförande.

Den nya översiktsplanen för Stockholm har bedömts kunna medföra betydande miljöpåverkan. Istället för miljöbedömning och miljökonsekvensbeskrivning av översiktsplanen har stadsbyggnadskonto-

ret låtit göra en bredare hållbarhetsbedömning där miljöbedömning ingått, samt upprättat en konsekvensbeskrivning. Denna sammanställning fokuserar på hur olika miljöaspekter har behandlats och hur de bör följas upp.

När en plan som kan antas medföra betydande miljöpåverkan har antagits ska enligt 6 kap. 16 § miljöbalken kommunen i en särskild sammanställning redovisa

1. hur miljöaspekterna har integrerats i planen,
2. hur miljökonsekvensbeskrivningen och synpunkter från samråd har beaktats,
3. skälen till att planen har antagits i stället för de alternativ som varit föremål för överväganden, och
4. de åtgärder som avses att vidtas för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen medför.

Hur miljöaspekterna har integrerats i översiktsplanen

Stadens miljöprogram och riktlinjerna i Grönare Stockholm har varit två av utgångspunkterna för översiktsplanen. Inledningsvis i översiktsplanen presenteras globala och nationella hållbarhetsmål. Hållbarhets- och miljöaspekter har varit en grund för de stadsbyggnadsmål som tagits fram, och har fördjupats i planeringsinriktningarna i avsnitten om allmänna intressen, framför allt i Kulturmiljö i en växande stad, Trafik och mobilitet, Grön och vattennära stad, Klimat, miljö, hälsa och säkerhet samt Teknisk försörjning.

Hur konsekvensbeskrivningen och synpunkter från samråd har beaktats

Hållbarhetsbedömningen bedrevs framförallt inför samrådet som en iterativ process, där planens preliminära inriktning och ställningstaganden granskades av oberoende konsult vid två tillfällen innan det slutliga samrådsförslaget togs fram. Under samrådet inkom många synpunkter på planförslagets tydlighet, i linje med vad som framfördes i konsekvensbeskrivningen.

Till utställningen reviderades planförslaget utifrån samrådssynpunkterna och konsekvensbeskrivningen, bland annat så att det blev tydligare och gav mer vägledning. Det regionala perspektivet och äldre-, barn-, jämställdhets- och funktionsnedsättningsperspektivet förstärktes. Det allmänna intresset ”Stadens karaktär och gestaltning”

delades i två nya teman, ”Kulturmiljö i en växande stad” och ”Arkitektur och gestaltning”. Avsnittet om de lokala utvecklingsmöjligheterna fördjupades och fick nya kartor. Hur riksintressena beaktas i översiktsplanen som helhet sågs över.

Under utställningen inkom många yttranden där de förtydliganden som gjorts från samrådsförslaget till utställningsförslaget välkomnades. Några efterfrågade dock ytterligare vägledning, bland annat när det gäller grönstruktur- och miljöfrågor kopplat till en tätare och mer sammanhängande stad. Efter utställningen har planförslaget kompletterats med bland annat tydligare hänvisning till gällande planeringsunderlag inom olika miljöaspekter, som till exempel inom buller, luftkvalitet, riskkällor (olycksrisk), förorenade områden, skredrisk, elektromagnetiska fält och skyfallskartering.

Skälen till att översiktsplanen föreslås antas

Kommunfullmäktige beslutade 25 maj 2015 att förklara gällande översiktsplan, Promenadstaden, aktuell, men gav också stadsbyggnadskontoret i uppdrag att påbörja arbetet med att uppdatera översiktsplanen. Efter att Promenadstaden antogs har staden antagit nya bostadspolitiska mål som innebär att sammanlagt 140 000 nya bostäder ska byggas fram till 2030. Detta kommer att kräva kraftfulla planeringsinsatser de kommande åren och ett tydligt helhetsperspektiv för att uppnå en tät, hållbar stad. Även andra globala, regionala och lokala utmaningar och beslut, som fossilbränslefritt Stockholm 2040, Stockholmsförhandlingen, behovet av klimatanpassning, med mera, innebär att en ny och tydligare översiktsplan behövs.

Enligt konsekvensbeskrivningen till översiktsplaneförslaget bedöms förslaget ur ett miljöperspektiv vara mer ambitiöst och tydligare i sina ställningstaganden än Promenadstaden från 2010. Målen är högre satta och skarpare formulerade, speciellt vad gäller resiliens och grön infrastruktur. Dessutom är antalet miljörelaterade planeringsinriktningar fler än tidigare. De gröna frågorna är skarpare formulerade, och text och bild samspelar på ett bättre sätt än tidigare. Kartorna är mer detaljerade (med gröna samband och förstärkningsbehov utpekade) och illustrerar geografiskt var i staden som förhållningssätten som formuleras i texten ska tillämpas i praktiken.

Åtgärder för uppföljning och övervakning

Stadsbyggnadskontoret föreslår att uppföljningen sker genom stadens löpande hållbarhetsredovisning och miljöövervakning, samt genom den aktualitetsprövning av översiktsplanen som sker varje mandatperiod.